

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش و فناوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاباری از خداوند سبحان و اعتماد بر این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر بر اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتدای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشجویان و اعضاء هیات علمی و انجمن علمی دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام بر برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شبه های غیر علمی می آلائند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و ابداع نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران، پرسنل و پروهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی – گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

رساله برای دریافت درجه دکترا (Ph.D) تخصصی

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

ضمان پزشک در حقوق ایران با

مطالعه تطبیقی حقوق فرانسه و فقه امامیه

استاد راهنما:

دکتر احمد رضا خزایی

استاد مشاور:

دکتر علی بهرامی نژاد

پژوهشگر:

منصوره باقری پور

تابستان ۱۳۹۸

تقدیم به:

مادرم، مظهر رحمت خدا

مادر فداکارم، که شریعت قرآنی ام آموخت

خورشید مهربانی که با همراهی صبورانه خود، زمینه اعتلایم را فراهم نمود

چراغ فروزان زندگی ام، که همواره زبانم قاصر از سپاس اوست

و تقدیم به:

مرحوم پدر بزرگوارم، که قانونمندی ام آموخت

و یقین دارم دعای خیرش بدرقه راهم است

مشکر و قدردانی:

ستایش و نیایش مقام کبریایی پروردگاری است یگانه و بی‌همتا، که هستی اش به خود و هستی دیگران به اوست. آن خدایی که به نور حکمت قلوب اولیاء را منور ساخت و فیضان بحر خودش وجود آفرید.

تردیدی نیست که انسان کنجخاوری در پی کشف حقایق و حل مشکلات راهی بس طولانی پشت سر نهاده و تا به امروز بسیاری از مجهولات خویش را با کسب علم و پژوهش و تحقیق به معلومات تبدیل کرده و در این راه هرگز وقفه و رکود را بر خود جایز نکرده، تاریخ علم، خودکواه صادقی است بر این تلاش بی‌وقفه.

انسان انتخابگر هرگز تمام مسائل را به یک دید نگریند و به همه موضوعات مورد علاقه خود به یک اندازه توجه مبذول نداشته است. تحقیق حاضر نیز در همین جهت کوشیده تا قدمی بردارد و با مزاولت در راه و تحمل مصائب در کنار فراز و نشیب زندگی، امیدوار است گامی در جهت اعتلای حقوق، که همانا اعتلای اخلاق است در پرتو تعالیم الهی فقه امامیه برداشته باشد تا روزی که نظاره گر سرآمدی فقه امامیه بر تارک سایر علوم در جهان باشیم، ولی این نبوده مگر به همت والای استادان محترم، به ویژه جناب آقای دکتر احمد رضا خزایی، استاد راهنما و جناب آقای دکتر علی بهرامی نژاد، استاد مشاور و استادان محترم داور، آقایان دکتر علی علی آبادی، دکتر رجب گل دوست جویباری و دکتر یوسف درویشی هویدا، که زحمات داور و تصحیح این رساله را به عهده داشتند، که به مصداق "من لم یسکر المخلوق لم یسکر الخالق" بر خود فرض می‌دانم صمیمانه از زحمات آن بزرگواران و همچنین جناب آقای دکتر نصرت الله صابری، که بدون هیچ چشمداشتی در این راه یاری ام نمودند و بسیاری از سختی‌ها را بر ایمن آسان تر نمودند، مشکر نمایم.

ومن الله التوفیق وعلیه التمسک

تعهدنامه اصالت رساله دکترای تخصصی

اینجانب منصوره باقری پور، دانش‌آموخته مقطع دکترای تخصصی، به شماره دانشجویی ۹۴۰۴۱۴۵۵ در رشته الهیات و معارف اسلامی، گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی، که در تاریخ ۱۳۹۸/۴/۳۱ از رساله خود تحت عنوان «ضمن پزشک در حقوق ایران با مطالعه تطبیقی حقوق فرانسه و فقه امامیه» با کسب درجه عالی دفاع نموده‌ام، متعهد می‌شوم:

این رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از رساله، پایان‌نامه، کتاب، مقاله و ...) بهره‌مند شده‌ام، تلاش کرده‌ام مطابق ضوابط و رویه‌های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج نمایم مگر این که مورد غفلت واقع شده باشد.

این رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (پایین‌تر، هم‌سطح یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

اگر بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره‌برداری، اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این رساله را داشته باشم، به حوزه معاونت پژوهشی واحد مربوط اطلاع دهم.

چنانچه در هر مقطع زمانی، خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نماید و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام، هیچ‌گونه ادعایی نخواهم داشت.

منصوره باقری پور

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

(فرم ب)

فرم اطلاعات رساله دکتری تخصصی

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۴۰۷۹۷۱۰۰۲
نام و نام خانوادگی دانشجو: منصوره باقری پور	سال و نیمسال اخذ پایان نامه: نیمسال دوم ۹۶-۹۷
شماره دانشجویی: ۹۴۰۴۴۱۴۵۵	نام و نام خانوادگی استاد راهنما: دکتر احمد رضا خزایی
تعداد واحد پایان نامه: ۱۸	نام و نام خانوادگی استاد مشاور: دکتر علی بهرامی نژاد
تاریخ دفاع از پایان نامه: ۱۳۹۸/۴/۳۱	نمره پایان نامه به عدد: ۲۵/۳۴
رشته تحصیلی: الهیات و معارف اسلامی - فقه و مبانی حقوق اسلامی	نمره پایان نامه به حروف: سی و سه
عنوان پایان نامه دکتری تخصصی: ضمان پزشک در حقوق ایران با مطالعه تطبیقی حقوق فرانسه و فقه امامیه	
<p>چکیده رساله (شامل خلاصه، اهداف، روش‌های اجرا و نتایج به دست آمده):</p> <p>اهتمام به درمان بیماران و مقبولیت آن در شرع، قانون و عرف از یک سو و تکلیف به رعایت مقررات پزشکی و موازین فنی در علاج بیماران توسط طبیب، از سوی دیگر، از تاریخچه پیدایش انسان و انسانیت به جدال بین خیر و شر مبدل شده است. نیاز مستمر و همیشگی به اصول علمی پزشکی و اعتبار و جایگاه والای طبیب در جامعه، نیازمند تدوین قوانین مدون و یکپارچه‌ای است که تاکنون جامعه حقوقی به علت پراکندگی قوانین مسئولیت و عدم انسجام کلی به این توفیق نائل نشده است. پذیرش بی‌محابای مسئولیت مطلق طبیب در انجام جراحی‌ها، که به قول مشهور موصوف گردیده بود، موجب تضعیف قدرت ریسک اطباء در انجام اعمال جراحی گردید؛ تا این که غیرمشهورین، در قانون مجازات اسلامی جدید و بیان دیدگاه‌های نو از آن صرف‌نظر نموده و صرفاً با شرط عدم رعایت موازین فنی و مقررات پزشکی، موجبات ضمان طبیب را وارد دانسته‌اند. در این میان، تقریب حقوق فرانسه به حقوق ایران، که ناشی از این مدعا با بیان آیات الهی، روایات، احادیث به اثبات حضور فقه در قوانین فرانسه دست یافته است. بنابراین، جایگاه اصل برائت، اذن، رضایت از بیمار قبل از اقدامات پزشکی، همه به نوعی رافع مسئولیت طبیب در ضمان عمل خویش برشمرده شده‌اند. همچنین تحلیل موضوع با استناد به خطاهای پزشکی و مقررات صنفی و جزایی، و تطبیق آن با حقوق فرانسه، موجب اثبات تفوق فقه امامیه بر مجموعه قوانین دست‌ساخته بشری گردیده است.</p>	
کلید واژه‌ها: ضمان پزشک، فقهی، حقوقی، حقوق ایران، حقوق فرانسه، فقه امامیه	

توجه: ۱- این فرم باید تاپب شده تحویل داده شود.
۲- چکیده فوقی همان چکیده پایان نامه است.

نام و نام خانوادگی استاد راهنما: دکتر احمد رضا خزایی
تاریخ و امضاء:

فهرست مطالب

چکیده:	۱
مقدمه	۲
فصل اول کلیات و مفاهیم	۱۱
۱.۱. بخش اول: کلیات	۱۲
۱.۱.۱. بیان مسأله	۱۲
۱.۱.۲. اهداف تحقیق	۱۸
۱.۱.۳. اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن	۱۸
۱.۱.۴. سؤالات تحقیق	۱۹
۱.۱.۵. فرضیه های تحقیق	۲۰
۱.۱.۶. مدل تحقیق	۲۰
۱.۱.۷. تعاریف عملیاتی متغیرها و واژههای کلیدی	۲۱
۱.۱.۸. روش تحقیق	۲۱
۱.۱.۹. محدودیتها و مشکلات تحقیق	۲۱
۱.۱.۱۰. پیشینه پژوهش	۲۲
۱.۱.۱۱. ساختار تحقیق	۳۷
۱.۲. بخش دوم: مفاهیم	۳۷
۱.۲.۱. واژههای مرتبط	۳۷
۱.۲.۱.۱. ابراء	۳۷
۱.۲.۱.۱. مفهوم لغوی	۳۷
۱.۲.۱.۲. مفهوم اصطلاحی	۳۸
۱.۲.۱.۳. مفهوم فقهی	۳۹
۱.۲.۱.۴. مفهوم حقوقی	۴۰

.....	۱. ۲. ۱. ۱. ۵. مفهوم برگزیده.	۴۲
.....	۱. ۲. ۱. ۲. اتلاف.	۴۳
.....	۱. ۲. ۱. ۲. ۱. مفهوم لغوی.	۴۳
.....	«تلف: تلفاً، هلك.	۴۳
.....	۱. ۲. ۱. ۲. ۲. مفهوم اصطلاحی.	۴۴
.....	۱. ۲. ۱. ۲. ۳. مفهوم فقهی.	۴۴
.....	۱. ۲. ۱. ۲. ۴. مفهوم حقوقی.	۴۵
.....	۱. ۲. ۱. ۲. ۵. مفهوم برگزیده.	۴۶
.....	۱. ۲. ۱. ۳. اذن.	۴۶
.....	۱. ۲. ۱. ۳. ۱. مفهوم لغوی.	۴۶
.....	۱. ۲. ۱. ۲. ۳. ۲. مفهوم اصطلاحی.	۴۷
.....	۱. ۲. ۱. ۳. ۳. ۳. مفهوم فقهی.	۴۷
.....	۱. ۲. ۱. ۳. ۴. ۴. ۳. ۱. مفهوم حقوقی.	۴۷
.....	۱. ۲. ۱. ۳. ۵. ۵. ۳. ۱. ۲. مفهوم برگزیده.	۴۹
.....	۱. ۲. ۱. ۴. ۴. ۱. ۲. اشتباه.	۴۹
.....	۱. ۲. ۱. ۴. ۱. ۴. ۱. مفهوم لغوی.	۴۹
.....	۱. ۲. ۱. ۴. ۲. ۴. ۲. مفهوم اصطلاحی.	۴۹
.....	۱. ۲. ۱. ۴. ۳. ۴. ۳. ۱. ۲. مفهوم فقهی.	۵۰
.....	۱. ۲. ۱. ۴. ۴. ۴. ۴. ۱. ۲. مفهوم حقوقی.	۵۰
.....	۱. ۲. ۱. ۴. ۵. ۴. ۴. ۱. ۲. مفهوم برگزیده.	۵۱

۵۱. ۱. ۲. ۱. ۵. تقصیر.....
۵۱. ۱. ۲. ۱. ۵. ۱. مفهوم لغوی.....
۵۲. ۱. ۲. ۱. ۵. ۲. مفهوم اصطلاحی.....
۵۲. ۱. ۲. ۱. ۵. ۳. مفهوم فقهی.....
۵۳. ۱. ۲. ۱. ۵. ۴. مفهوم حقوقی.....
۵۴. ۱. ۲. ۱. ۵. ۵. مفهوم برگزیده.....
۵۵. ۱. ۲. ۱. ۶. ۱. جنایت.....
۵۵. ۱. ۲. ۱. ۶. ۱. ۱. مفهوم لغوی.....
۵۵. ۱. ۲. ۱. ۶. ۲. مفهوم اصطلاحی.....
۵۵. ۱. ۲. ۱. ۶. ۳. مفهوم فقهی.....
۵۶. ۱. ۲. ۱. ۶. ۴. مفهوم حقوقی.....
۵۹. ۱. ۲. ۱. ۶. ۵. مفهوم برگزیده.....
۵۹. ۱. ۲. ۱. ۷. ۱. خطا.....
۵۹. ۱. ۲. ۱. ۷. ۱. ۱. مفهوم لغوی.....
۵۹. ۱. ۲. ۱. ۷. ۲. مفهوم اصطلاحی.....
۶۰. ۱. ۲. ۱. ۷. ۳. مفهوم فقهی.....
۶۰. ۱. ۲. ۱. ۷. ۴. مفهوم حقوقی.....
۶۳. ۱. ۲. ۱. ۷. ۵. مفهوم برگزیده.....
۶۳. ۱. ۲. ۱. ۸. ۱. رضایت.....
۶۳. ۱. ۲. ۱. ۸. ۱. ۱. مفهوم لغوی.....
۶۴. ۱. ۲. ۱. ۸. ۲. مفهوم اصطلاحی.....
۶۴. ۱. ۲. ۱. ۸. ۳. مفهوم فقهی.....

۶۵	۱. ۲. ۱. ۸. ۴. مفهوم حقوقی
۶۶	۱. ۲. ۱. ۸. ۵. مفهوم برگزیده
۶۶	۱. ۲. ۱. ۹. ضمان
۶۶	۱. ۲. ۱. ۹. ۱. مفهوم لغوی
۶۷	۱. ۲. ۱. ۹. ۲. مفهوم اصطلاحی
۶۷	۱. ۲. ۱. ۹. ۳. مفهوم فقهی
۶۸	۱. ۲. ۱. ۹. ۴. مفهوم حقوقی
۶۹	۱. ۲. ۱. ۹. ۵. مفهوم برگزیده
۶۹	۱. ۲. ۱. ۱۰. قصور
۶۹	۱. ۲. ۱. ۱۰. ۱. مفهوم لغوی
۶۹	۱. ۲. ۱. ۱۰. ۲. مفهوم اصطلاحی
۷۰	۱. ۲. ۱. ۱۰. ۳. مفهوم فقهی
۷۰	۱. ۲. ۱. ۱۰. ۴. مفهوم حقوقی
۷۱	۱. ۲. ۱. ۱۰. ۵. مفهوم برگزیده
۷۲	۱. ۲. ۱. ۱۱. مسئولیت
۷۲	۱. ۲. ۱. ۱۱. ۱. مفهوم لغوی
۷۳	۱. ۲. ۱. ۱۱. ۲. مفهوم اصطلاحی
۷۳	۱. ۲. ۱. ۱۱. ۳. مفهوم فقهی
۷۴	۱. ۲. ۱. ۱۱. ۴. مفهوم حقوقی
۷۴	۱. ۲. ۱. ۱۱. ۵. مفهوم برگزیده
۷۶	فصل دوم ضمان پزشک در دیدگاههای فقهی و حقوقی
۷۷	۲. ۱. بخش اول: سیر تحول مسئولیت طبیب در گذر زمان
۷۹	۲. ۱. ۲. نظریات اهل سنت در باب ضمان

۷۹	۱. ۲. ۱. ۲. اختلاف اهل سنت در عدم مسؤولیت
۸۰	۱. ۲. ۲. شرایط عدم مسؤولیت پزشک نزد اهل سنت
۸۱	۱. ۲. ۳. پزشک جاهل
۸۱	۱. ۳. ۱. ۲. پزشک جاهل از نظر شیعه
۸۲	۱. ۲. ۴. پزشک متخصص و حاذق
۸۲	۱. ۲. ۵. دیدگاه فقه امامیه و ضمان پزشک
۸۵	۱. ۲. ۵. ۱. اشتراکات فقهی
۸۶	۱. ۲. ۶. ماهیت تعهد پزشک
۸۷	۱. ۲. ۷. بررسی نظریات فقهی ضمان پزشک
۸۷	۱. ۲. ۷. ۱. ضمان پزشک از نظر فقها
۸۷	۱. ۲. ۷. ۲. تشابهات و اختلافات مشهور و غیر مشهور
۹۰	۱. ۲. ۸. تحلیل مبانی قرآنی و فقهی مواد ۲۹۵ و ۴۹۵ قانون مجازات اسلامی در باب ضمان پزشک
۹۲	۱. ۲. ۸. ۱. تفاوت در اخذ رضایت در معالجه بیمار با برائت پزشکی
۹۴	۱. ۲. ۸. ۲. مسؤولیت مدنی پزشک در قبال بیمار
۹۶	۱. ۲. ۸. ۳. مسؤولیت انتظامی پزشک متخلف
۱۰۰	۱. ۲. ۹. اقسام مسؤولیت و ضمان طیب
۱۰۴	۱. ۲. ۹. ۱. تحلیل ماده ۶۱۶ قانون مجازات اسلامی - مبحث تعزیرات و مجازاتهای بازدارنده
۱۰۶	۱. ۲. ۲. بخش دوم: اصول و قواعد حاکم بر درمان و ضمان طیب در منظر فقه
۱۰۶	۱. ۲. ۲. دیدگاه اول: نظر مشهور در ضمان طیب
۱۰۶	۱. ۲. ۲. ۱. ۱. قاعده اتلاف
۱۰۷	۱. ۲. ۲. ۱. ۱. ۱. تبیین موضوعی آیه اتلاف
۱۰۹	۱. ۲. ۲. ۱. ۱. نکات مهم

۱۱۰. ۲. ۲. ۱. ۱. ۳. نقد قاعده اتلاف.....
۱۱۱. ۲. ۲. ۱. ۲. قاعده تسبیب.....
۱۱۳. ۲. ۲. ۱. ۲. ۱. مباشرت اتلاف و تسبیب.....
۱۱۴. ۲. ۲. ۱. ۲. تفاوت اتلاف و تسبیب.....
۱۱۵. ۲. ۲. ۱. ۳. آیات و روایات مرتبط.....
۱۱۶. ۲. ۲. ۱. ۳. قاعده لاضرر.....
۱۱۷. ۲. ۲. ۱. ۳. آیات و احادیث در خصوص قاعده لاضرر.....
۱۱۹. ۲. ۲. ۱. ۳. نقد نظریه لاضرر.....
۱۲۰. ۲. ۲. ۱. ۴. قاعده لایبطل دم امریء مُسلم.....
۱۲۲. ۲. ۲. ۱. ۴. ۱. نقد نظریه لایبطل دم امریء مُسلم.....
۱۲۲. ۲. ۲. ۱. ۵. قاعده غرور.....
۱۲۴. ۲. ۲. ۱. ۵. ۱. نقد قاعده غرور.....
۱۲۴. ۲. ۲. ۱. ۶. قاعده ضمان ید.....
۱۲۵. ۲. ۲. ۱. ۶. ۱. نقد قاعده ضمان ید.....
۱۲۵. ۲. ۲. ۱. ۷. قاعده حرمت اخذ اجرت بر واجبات.....
۱۲۶. ۲. ۲. ۱. ۷. ۱. نقد قاعده حرمت اخذ اجرت بر واجبات.....
۱۲۷. ۲. ۲. ۲. دیدگاه دوم: نظر غیرمشهور در عدم ضمان طیب.....
۱۲۷. ۲. ۲. ۱. ۲. ۲. قاعده احسان.....
۱۳۰. ۲. ۲. ۱. ۱. نکات مهم.....
۱۳۰. ۲. ۲. ۲. ۲. اصل برائت.....
۱۳۱. ۲. ۲. ۳. اسقاط ضمان طیب و جواز طبابت.....
۱۳۲. ۲. ۲. ۴. اصل ابراء.....

۱۳۳	۲. ۳. نتیجه بحث.....
۱۳۴	فصل سوم مبانی ضمان پزشک در فقه و حقوق.....
۱۳۵	۱. ۳. بخش اول: مبانی ضمان پزشک در فقه.....
۱۳۶	۱. ۱. ۳. دلایل فقهی مشهور.....
۱۳۷	۱. ۱. ۳. روایات در مورد ضمان طیب.....
۱۳۸	۱. ۱. ۳. اجماع.....
۱۳۹	۱. ۱. ۳. ادله دیگر.....
۱۳۹	۱. ۲. ۳. دلایل فقهی غیرمشهور.....
۱۳۹	۱. ۲. ۳. روایات در خصوص عدم ضمان طیب.....
۱۴۱	۱. ۲. ۳. اجماع.....
۱۴۲	۱. ۲. ۳. اذن شرع و عقل.....
۱۴۳	۱. ۲. ۳. اذن بیمار یا ولی بیمار به درمان.....
۱۴۳	۱. ۲. ۳. دلایل دیگر.....
۱۴۳	۱. ۳. نکته مهم.....
۱۴۴	۲. ۳. بخش دوم: مبانی ضمان طیب در قوانین و مقررات موضوعه.....
۱۴۵	۱. ۲. ۳. رضایت شخص بیمار یا ولی او.....
۱۴۶	۲. ۲. ۳. سقوط ضمان طیب.....
۱۴۶	۱. ۲. ۲. ۳. قاعده اسقاط ما لم یجب.....
۱۴۸	۱. ۱. ۲. ۲. ۳. ادله جواز اسقاط ما لم یجب.....
۱۵۰	۳. ۲. ۳. مفهوم و معیار سنجش خطای پزشکی.....
۱۵۱	۱. ۳. ۲. ۳. موازین فنی.....
۱۵۴	۴. ۲. ۳. پراکندگی قوانین مسؤولیت در حقوق ایران.....
۱۵۵	۴. ۲. ۳. وجود قاعده خاص، عیب یا حسن.....

۳. ۲. ۴. ۲. مبانی ضمان پزشک در قانون مسؤولیت مدنی..... ۱۵۷
۳. ۲. ۴. ۱. مبانی ضرر در قانون مسؤولیت مدنی..... ۱۵۹
۳. ۲. ۴. ۲. مبانی تقصیر در مسؤولیت و ضمان با اتکاء به قانون مسؤولیت مدنی..... ۱۶۰
۳. ۲. ۴. ۳. رابطه علیت..... ۱۶۰
۳. ۲. ۵. قاعده اقدام در ضمان طیب..... ۱۶۱
۳. ۲. ۵. ۱. رابطه قاعده لاضرر در جبران خسارت با نظریه اقدام..... ۱۶۲
۳. ۲. ۵. ۱. ۱. مراجعه به طیب، اقدام علیه خود..... ۱۶۳
۳. ۲. ۶. افتراقات در ضمان کیفری و مدنی طیب..... ۱۶۵
۳. ۲. ۷. بیمه مسؤولیت پزشکان..... ۱۶۷
۳. ۲. ۸. مبانی مسؤولیت طیب در جراحیهای زیبایی..... ۱۶۹
۳. ۲. ۹. مبانی مسؤولیت انتظامی و ضمان پزشک در گذرگاه مقررات صنفی..... ۱۷۱
۳. ۲. ۹. ۱. تعریف مقررات صنفی..... ۱۷۳
۳. ۲. ۹. ۲. نظام صنفی..... ۱۷۴
۳. ۲. ۹. ۳. مبانی مسؤولیت انتظامی..... ۱۷۵
۳. ۲. ۱۰. بررسی نقش مصلحت در ضمان طیب..... ۱۷۹
- فصل چهارم بررسی تطبیقی ضمان پزشک در حقوق ایران و فرانسه و تأثیرپذیری آن از فقه امامیه ۱۸۴
۴. ۱. بخش اول: قوانین مسؤولیت در ایران و فرانسه..... ۱۸۵
۴. ۱. ۱. تحلیل قوانین مسؤولیت..... ۱۸۵
۴. ۱. ۱. ۱. نظریه خطر و نظریه تقصیر..... ۱۹۱
۴. ۱. ۲. عقد در قانون مدنی..... ۱۹۳
۴. ۱. ۲. ۱. اهلیت اشخاص طرفین عقد..... ۱۹۴
۴. ۱. ۲. ۲. شرایط صحت معاملات..... ۱۹۶
۴. ۲. بخش دوم: مقررات عمومی مسؤولیت در حقوق فرانسه..... ۲۰۱

۲۰۱	۴. ۲. ۱. مسؤولیت پزشک در حقوق معاصر فرانسه
۲۰۲	۴. ۲. ۲. مسؤولیت قهری طبیب در حقوق فرانسه
۲۰۷	۴. ۲. ۳. تقریب اصل جبران خسارت در حقوق فرانسه با قاعده لا ضرر
۲۱۲	نتیجه و پیشنهاد
۲۱۲	نتیجه پژوهش
۲۱۷	پیشنهادات
۲۱۹	فهرست
۲۱۹	منابع و مآخذ
۲۲۰	فهرست منابع و مآخذ

علائم اختصاری

آیین نامه اجرایی ماده ۷۹ قانون مجازات اسلامی	آ. ا. ق. م. ا.
آیین نامه انتظامی رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای شاغلان حرفه‌های پزشکی و وابسته	آ. ا. ت. ص. پ.
آیین دادرسی کیفری فرانسه	آ. د. ک. ف.
قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب	ق. آ. د. د. ع. ا.
قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	ق. ا. ج. ا. ا.
قانون اساسی جمهوری فرانسه	ق. ا. ج. ف.
قانون امور حسبی	ق. ا. ح.
قانون حمایت از خانواده	ق. ح. خ.
قانون سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۸۳	ق. س. ن. پ.
قانون جزایی فرانسه	ق. ج. ف.
قانون سلامت عمومی فرانسه	ق. س. ع. ف.
قانون مجازات اسلامی	ق. م. ا.
قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران	ق. م. ا.
قانون مدنی جمهوری فرانسه	ق. م. ف.

چکیده:

اهتمام به درمان بیماران و مقبولیت آن در شرع، قانون و عرف از یک سو و تکلیف به رعایت مقررات پزشکی و موازین فنی در علاج بیماران توسط طبیب، از سوی دیگر، از تاریخچه پیدایش انسان و انسانیت به جدال بین خیر و شر مبدل شده است. نیاز مستمر و همیشگی به اصول علمی پزشکی و اعتبار و جایگاه والای طبیب در جامعه، نیازمند تدوین قوانین مدون و یکپارچه‌ای است که تاکنون جامعه حقوقی به علت پراکندگی قوانین مسئولیت و عدم انسجام کلی به این توفیق نائل نشده است. پذیرش بی‌محابای مسئولیت مطلق طبیب در انجام جراحی‌ها، که به قول مشهور موصوف گردیده بود، موجب تضعیف قدرت ریسک اطباء در انجام اعمال جراحی گردید؛ تا این که غیرمشهورین، در قانون مجازات اسلامی جدید و بیان دیدگاه‌های نو از آن صرف‌نظر نموده و صرفاً با شرط عدم رعایت موازین فنی و مقررات پزشکی، موجبات ضمان طبیب را وارد دانسته‌اند. در این میان، تقریب حقوق فرانسه به حقوق ایران، که ناشی از این مدعا با بیان آیات الهی، روایات، احادیث به اثبات حضور فقه در قوانین فرانسه دست یافته است. بنابراین، جایگاه اصل برائت، اذن، رضایت از بیمار قبل از اقدامات پزشکی، همه به نوعی رافع مسئولیت طبیب در ضمان عمل خویش برشمرده شده‌اند. همچنین تحلیل موضوع با استناد به خطاهای پزشکی و مقررات صنفی و جزایی، و تطبیق آن با حقوق فرانسه، موجب اثبات تفوق فقه امامیه بر مجموعه قوانین دست‌ساخته بشری، از جمله فرانسه گردیده است.

کلید واژه‌ها: ضمان پزشک، فقهی، حقوقی، حقوق ایران، حقوق فرانسه، فقه امامیه

مقدمه

پزشکی، حرفه‌ای مقدس است که از گذشته تاکنون، دوره‌های گوناگونی را پشت سر گذاشته است و پزشکان، طی این دوره‌ها تجربه‌های بسیاری را اندوخته و همواره در جوامع انسانی، از احترامی خاص برخوردار بوده‌اند. بدین ترتیب، قانون‌گذاران نیز نتوانسته‌اند آن را نادیده بگیرند و برای کنترل و ساماندهی این حرفه، گاه حکمی سخت‌گیرانه و گاه معتدلانه صادر نموده‌اند. نگاهی به مواد قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۷۰، و قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲، گویای این واقعیت است که مقنن با بهره‌گیری از تجربیات گذشته و ظرفیت‌های موجود در فقه امامیه و تطبیق قوانین قدیم و وضعیت روز جامعه و نیازهای امروزه، در پی کارآمدی قوانین مربوط به این حوزه و استفاده از تجربیات سایر کشورها بوده است.

به عبارت دیگر، با درک بی‌مسامحه این مصلحت از یک سو، که هیچ خسارتی نباید بدون جبران باقی بماند، و مصلحت عقلایی درمان بیماران در جامعه، به عنوان یک نیاز خطیر، قانون‌گذاران را به این مهم رهنمود نموده که با جمع این دو مصلحت، گاه جانب مصالح فردی را نگه داشته و حکمی سخت درباره پزشکان مقرر کرده‌اند و گاه با مدنظر داشتن مصالح اجتماعی، به اعتدال حکم داده‌اند. لذا بیان دیدگاه‌های مختلف در این باب، همگی از اجتهاد فقهاء و تفقه آنان در مبانی احکام نشأت گرفته است و اگر تعارضی نیز یافت شود، صرفاً ناشی از بیان دیدگاه‌هاست نه تعارض در مبانی شرعی و فقهی.

در اثر توسعه مطالعات پزشکی و متبلور شدن دستاوردهای جدید علمی در این حوزه از یک سو، و از سوی دیگر، توسعه ابزارآلات، فنون و تکنیک‌های ناشی از پیشرفت تکنولوژی، بالا رفتن انتظارات و انگیزه‌های مردم در ترمیم، بهبود و کسب زیبایی را سبب شده و این خود موجب ظهور تخصص‌ها و شاخه‌هایی نو در طب گردیده است و به تبع آن در کنار این فعالیت‌ها، مشکلاتی تازه در فرآیند معالجه و درمان بیماران پیش خواهد آمد که حقوق پزشکی، به عنوان شاخه‌ای جدید در پی سامان‌بخشی به آن حوزه و تبیین مقررات موجود و پیشنهاد وضع مقررات تازه با همسان‌سازی آنها با فقه امامیه و تطبیق آنها با قوانین موجود در سایر کشورهای پیشرو است.

از واژه کشورهای پیشرو در این رساله بهره برده می‌شود و هرگز اعتقادی به پیشرفته بودن آنان در این وادی وجود ندارد، زیرا در روزگارانی که این گونه کشورها، که اینک داعیه پیشرفتگی در علم و پژوهش را دارند، متولد نشده بودند، امامان معصوم شیعه "علیهم السلام اجمعین" در مکتب خود، این فروضات را، که همگی نشأت یافته از وحی لایزال الهی بوده، به بحث و بررسی نشسته بودند و دانشمندانی بی‌شمار در تمامی علوم، اعم از طب، نجوم، شیمی، فقه، اصول، ریاضی و غیره از خود به یادگار گذاشته‌اند که هر یک در عصر خود، گوهری تابناک محسوب گردیده و اینک نیز از افتخارات فقه امامیه تلقی می‌شوند، لکن پیشرو بودن دولت‌های دیگر از فقه امامیه را شاید صرفاً بتوان به بهره‌گیری بهتر از آن دستورات و روزآمد کردن مبانی فقهی اسلام در شکلی دیگر، به نام غرب، دانست و لاغیر.

با تدقیق در اقوال مشهور فقها و اقلیت آنان در باب ضمان و مسؤولیت طبیب، به آسانی به منابع فکری و دینی آن اندیشه‌ها پی برده می‌شود که همگی برگرفته از نصوص قرآنی یا سیره عملی و علمی فقهای امامیه و در رأس آنان، امامان شیعه "علیهم السلام اجمعین" هستند. کشورهای دیگر در غفلت همیشگی مسلمین، با بهره‌مندی به موقع از آنان و روزآمد کردن و کاربردی نمودن آنان، خود را در این عرصه پیشرفته معرفی می‌کنند و با تدوین شاخه‌ها و تخصص‌های پزشکی بی‌شمار، جزئی‌انگاری افعال پزشکی را به نوعی در راستای جرم‌انگاری سهل و ساده مطرح نموده‌اند و شاید به همین دلیل است که در خصوص مسایل پزشکی و مسؤولیت این قشر فهیم و زحمتکش، قوانینی متعدد در هر زمینه مشاهده می‌شود.